

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра по стара история, тракология и средновековна история

1504 София, бул. Цар Освободител 15, каб. 38 (тел. 9308-354) и каб. 39 (тел. 9308-321)

СТАНОВИЩЕ

на проф. дин Диляна Василева Ботева-Боянова,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“; член на Научно жури със заповед
РД 38-619/ 18.11.2022 г. на г-н Ректора на СУ,
за дисертацията на **Ваня Младенова Ставрева** на тема *„Антропоморфната пластика на късноенеолитните култури Варна, КГК VI, КСБ – възможности за интерпретация“*
(научен ръководител доц. д-р Петя Георгиева Георгиева), предадена за защита за
получаване на образователната и научна степен „доктор“

Ограниченията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски” налагат да вляза в ролята на председател на научно жури за защита на археологическо проучване, по проблемите на което в хронологически план не съм експерт, както впрочем е добре известно. Приех предизвикателството от позицията на изследовател, специализирал в Центъра по семиотика (Берлин) на проф. Роланд Познер (към Института по език и комуникация на ТУ – Берлин), тъй като дисертационният труд всъщност е посветен – според самата докторантка – на **възможностите за интерпретация** на антропоморфна пластика (с. 4).

Запознаването ми с представения за защита труд дава основание да кажа още в началото, че става дума за текст, посветен на проблемна и обемна тема, която без съмнение е дисертабилна. Тя изисква събирането, обработването и осмислянето на огромен късноенеолитен материал, и – съответно – предполага подготовка и умения за работа с него. Позволявам си да поздравя колегата Ставрева специално за решението да използва в своето изследване методическите възможности не само на археологията, но също и на културната антропология, искусствознанието, фолклористиката. Това обстоятелство в много по-голяма степен гарантира интересни наблюдения и нови

интерпретативни възможности. При цялата сложност на проблематиката е разбираемо допускането на отделни пропуски от различно естество, но не те определят цялостното впечатление от изследването. Същото се отнася и до наличните немалко печатни и други грешки (бих посочила например неолитния обект в Република Северна Македония, който в дисертацията е даден като Говрелово – с. 189, 209, 368, макар името да е Говрлево / Церие – Говрлево).

Дисертационният труд се състои от две части – **АНАЛИТИЧЕН ТЕКСТ** и **ПРИЛОЖЕНИЯ**. Огромната по своя обем извършена работа в рамките на това изследване ясно личи от приложенията, които включват четири отделни компонента: **каталог на обектите** (общо 177 + над 40 със случайни находки и непрофесионални разкопки), отнасящи се към трите късноенеолитни култури 1) Коджадермен-Гумелница-Караново VI, 2) Варна и 3) Криводол-Сълкуца-Бубани (**общо 159 селища**, съответно от КГК VI – 56 в България и 45 в Румъния; Варна – 10 в България; КСБ – 26 в България, 10 в Румъния, 12 - в Сърбия и Косово; **общо 16 некрополи**, съответно от КГК VI – 11; Варна – 4; КСБ – 1; **2 ямни комплекси; случайни находки и непрофесионални разкопки** – от над 40 различни локации); **каталог на фигурките** (с впечатляващите 3349 каталожни номера на цели и фрагментарни артефакти); **297 табла** (с снимки и/или рисунки на артефактите); **27 карти** (на разпространението на основните визуални образи и теми в антропоморфната пластика на трите анализирани в дисертационния труд късноенеолитни култури). В дигиталния вид на дисертационния труд тези елементи са оформени в пет отделни документа.

Аналитичният текст е отчетливо структуриран в седем глави, рамкирани от въведение (с. 4-16) и заключение (с. 344-353), последното от своя страна следвано от декларация за оригиналност (с. 354), библиография (с. 355-421) и съкращения (с. 422-423). Според мен тази структура е логична и като цяло приемлива.

Във въведението са представени основните термини; целите и задачите на дисертационния труд; неговият хронологически и териториален обхват; методите на изследване; източниците; историографски преглед на проучванията, който е съвсем лаконичен, тъй като приносите на различните автори, работили по различни аспекти на темата, са дадени на съответните места в текста; структурата и съдържанието на дисертацията; както и благодарности към колегите, оказали съдействие в хода на работата.

Седемте глави на аналитичния текст са оформени както следва:

I. Теоретични въпроси (с пет водещи подчасти), с. 17-38;

II. Преглед на основните интерпретации на антропоморфната пластика (с три водещи подчасти, но последната погрешно е означена като II.4), с. 39-88;

III. Подход и критерии за систематизация на антропоморфната пластика (с две подчасти), с. 89-102;

IV. Основни визуални образи и теми в антропоморфната пластика на културите КГК VI, Варна и КСБ (с 21 водещи подчасти и „Обобщение“), с. 103-235;

V. Антропоморфната пластика в нейния археологически контекст (с пет водещи подчасти), с. 236-275;

VI. Възможности за функционална интерпретация на антропоморфната пластика (с шест водещи подчасти, но в номерацията на последната има печатна грешка), с. 276-313;

VII. Антропоморфната пластика в социално-икономическия контекст на късния енеолит (с три водещи подчасти), с. 314-343.

Веднага е видно, че съществената тежест и като обем, и като изследователско усилие, а и като принос, е в глава IV, посветена на основните визуални образи и теми в разглежданата антропоморфна пластика. Въпросната глава е изключително тясно свързана с предходната, в която са представени критериите за систематизация на тази пластика. Прави впечатление старателното избягване в глава IV на понятието класификация по отношение на новообоснованото разделение на изследваните артефакти в 21 визуални образи и теми. Тук трябва да призная, че не съм сигурна дали в този конкретен случай това избягване на въпросното понятие е удачно решение. Това обаче е без значение за реалния резултат от работата на колежата Ставрева. Смея да твърдя, че предложената от нея систематизация отговаря на всички базисни методични изисквания на семиотиката, макар към самата семиотика да има референции – впрочем напълно коректни и убедителни, – единствено по отношение на жестовете (с. 98-99). По този конкретен повод ми се иска да добавя, че в световен план изследванията в областта на жестовете стават особено интензивни и продуктивни след тяхното институционализиране през лятото на 2002 г. в Остин (Тексас), чрез създаването на ISGS (International Society for Gesture Studies). Още през 90-те години на XX в. проф. Роланд Познер, който между 1994 и 2004 г. е президент на International Association for Semiotic Studies, и Масимо Леоне водят в Института по език и комуникация на Техническия университет в Берлин ежегоден едносеместриален семинар посветен на жестовете; през академичната 2002/2003 г. имах удоволствието да участвам в него.

Разбира се, по предложената в дисертацията систематизация може да се спори и това би било напълно разбираемо, заради характеристиките на изследваните артефакти. Съществен в случая е фактът на методически коректен и системно реализиран подход при синтезирането на данните от огромен по обем и разнороден като особености емпиричен материал. Отрадно впечатление правят също и анализът на възможностите за функционална интерпретация на антропоморфната пластика, както и цялостното позициониране на антропоморфната пластика в социално-икономическия контекст на късния енеолит.

Посочената библиография е впечатляваща, както от гледна точка на обема, така от гледна точка на езиковото разнообразие; тя показва, че докторантката е успяла да се запознае с постиженията на редица изследователски школи. При направените от мен проверки на случаен принцип не попаднах на заглавия, които са включени в библиографията, но към които няма референции в текста – факт, свидетелстващ за коректността на колегата Ставрева.

Авторефератът точно отразява съдържанието и структурата на дисертацията, но като несполука тук бих посочила фактът, че титулната страница на английския вариант е дадена на български език. Автосправката за приносите е адекватна спрямо постиженията на докторантката. Част от тях са вече докладвани на пет конференции, две от които в чужбина (Турну Северин и Вилнюс) и един международен научен форум във Варна. Наличен е списък с четири публикации по темата на дисертационния труд, от които три са все още под печат (включително в сборници, които отдавна трябваше да са издадени). Впрочем, ще си позволя да препоръчам издаването на цялата дисертация.

Сериозните постижения в изследването на една обемна, трудна, но и много значима тема ми дават основание да **гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен доктор на Ваня Младенова Ставрева.**

03.02.2023

Подпис:

(проф. дин Диляна Ботева)